

Biskupie drzewa. Historia środowiskowa Puszczy Białej

Obecna lesistość w Polsce wynosi prawie 30%, co oznacza, że ponad 9 mln hektarów ziemi pokryte jest drzewami. Lasy te w większości położone są na glebach stosunkowo ubogich, z tego też względu dominujący typ stanowią siedliska borowe z sosną na czele. Jednak cofając się w czasie należy zauważyć, że zarówno lesistość obszarów dzisiejszego państwa była większa, ale większa była także różnorodność siedlisk leśnych, w których zdecydowanie większy udział miały drzewa liściaste. Rewolucyjne wręcz zmiany krajobrazu jakie zaszły na ziemiach polskich w XIX i XX w. – jako wynik rozbiorów, ale postępującej industrializacji, wydarzeń obydwu wojen światowych jak i czasów gospodarki centralnie planowanej – doprowadziły do tego, że obecnie nasz wgląd w dawny krajobraz i zachodzące w nim relacje są niezwykle trudne do uchwycenia. W myśl zasady, że aby zrozumieć przyszłość należy poznać przeszłość zaproponowany przez nas projekt dotyczący Puszczy Białej ma więc na celu bliższe poznanie wzajemnych relacji między człowiekiem i środowiskiem jakie zachodziły na interesującym nas terenie w ciągu ostatniego tysiąca lat.

Teren Puszczy Białej zlokalizowany jest w widłach rzeki Narew i Bug, rozpościerając się od Pułtusza i kończąc gdzieś w okolicach Ostrowi Mazowieckiej. W średniowieczu i czasach nowożytnych puszcza znajdowała się pod dominacją biskupów płockich, którzy chronili jej tkankę i zakazywali jej nadmiernej eksploatacji. Wraz z rozbiorami całość dóbr biskupich została przejęta przez aparat skarbowy – w pierw pruski, później rosyjski, co przyczyniło się do nadmiernej eksploatacji puszczy, dynamicznego rozwoju osadnictwa i licznych zmian środowiskowych zachodzących na tym terenie praktycznie do dnia dzisiejszego. Liczne ślady w krajobrazie i ekosystemach Puszczy odcisnąć musiały także wydarzenia XX w. – w tym w szczególności powojenna gospodarka centralnie planowana, która przyczyniła się m.in. do osuszenia jednego z większych bagien w regionie.

Realizując projekt chcielibyśmy nie tylko opowiedzieć skomplikowaną historię wzajemnych powiązań na linii człowiek-środowisko, ale także zaproponować nowatorskie rozwiązania metodologiczne oparte na ścisłym łączeniu danych archiwalnych (źródeł pisanych) z archiwami przyrody (opowieścią o przeszłości regionu pozyskaną z osadów biogenicznych ze starorzeczy i/lub torfowisk, a także wynikającej z rozbudowanej analizy gleb). Zależy nam na tym, aby ewentualne braki jednych źródeł były ściśle uzupełniane przez drugie. W tym wymiarze projekt ma charakter innowacyjny i interdyscyplinarny.

W świetle przyjętych założeń projekt jawi się jako pasjonująca przygoda badawcza istotna nie tylko dla rozwoju samej nauki. Wierzymy, że jej efekty wpłyną także pozytywnie na funkcjonowanie lokalnych społeczności zamieszkujących dziś teren Puszczy Białej. Stąd też chcemy każdego roku projektu organizować spotkania z lokalnymi pasjonatami historii i przyrody (w głównych miastach regionu – Ostrów Mazowiecka, Brok, Wyszaków, Pułtusk), na których wzajemnie wymienialibyśmy swoje doświadczenia i zgodnie moglibyśmy wpływać na ochronę przeszłości oraz środowiska Puszczy.